ADAM

Anul III — No. 47 Redactor: I. LUDO 15 Martie 1922

PEISAJ de I. TRIESTER

COLABOREAZĂ D-NII: A. L. ZISSU, GALA GĂLACTION, THEODOR LOEWENSTEIN, HENRY MARCUS, I. LUDO. ILUSTRAŢIUNI DE: ISRAEL TRIESTER

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: STRADA STUPINEI 19 — BUCUREŞTI IV
Abonamentul anual Lei 150

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

ADAM

ANUL III. — No. 47 Redactor I. LUDO 15 Martie 1932

Redacţia şi Administraţia : str. Stupinei 19 BUCUREŞTI IV

Comunism—Autarkie

— Trotzki—Stalin —

de A. L. ZISSU

O O O

Cu cât criza capitalismului — a acestui Cronos ce-şi devoră copiii — îngroaşă rândurile şomerilor şi melancolicilor de factură nouă cu tot mai mulţi recruţi, cu atât se înmulţesc la răspântii doctrinarii şi teoreticianii sociali. Ne mai având ce culege pe pământul sărăcit, oamenii ridică ochii spre un cer ce nu mai plouă mană şi, astrologi improvizaţi, citesc în stele, ca să desluşească negura care învălue ziua de mâine a omenirii. Şi nici odată vreun revoluţionar sau vreun anarhist, fie el şi mai cumplit decât Kropotkin, n'a râvnit cu atâta îndârjire la un cataclism planetar, ca aceşti desperadi de azi, plutocraţii de eri. Cu drept cuvânt: prăbuşirea ta înaintea altora de o seamă cu tine, pe cari cureaua îi mai ţine, e umilitoare, cicălitoare şi altă scăpare din această situaţie de ciudă nu-i decât potopul a tot şi a toate înghiţitor.

Şi în orice controversă iscată între un proaspăt anarhist de specia amintită şi un revoluţionar disciplinat de marxism, — pentru care haosul social e o erezie, pentrucă sistemele economice se succed fără a lăsa un vid, un vacuum în spaţiul social — anarhistul invocând şi falimentul comunismului rus, îl auzi pe interlocutorul revoluţionar perorând:

— In loc să priveşti problema socială sub aspectul etern al materialismului istoric, d-ta îmi vii cu faza de azi, — transzitorie' vezi bine — a revoluţiei ruseşti.

Această tăgadă de valabilitate a „fazei" actuale a comunismului rusesc ca unitate de măsură în aprecierea sistemului în sine, e împărtăşită de aproape toată planeta, fie că-i vorba de detractori, fie că-i vorba de adepţi. Diplomaţi şi capitalişti, interesaţi şi indiferenţi şi în genere, orice om de pe stradă, accesibil intelectualmente doar suprafeţei problemelor sociale, cred realmente că, „comunismul" rusesc traversează azi doar una din diferitele lui faze, spre desăvârşirea sau prăbuşirea lui. Că, adică: întâi, ar fi fost revoluţia, pentru înscăunarea solemnă a comunismului; apoi, ar fi urmat era de brutală realizare treptată a postulatelor lui; iar astăzi, ne-am găsi în faţa unei ere de adaptare, de îndulcire, de corectare din motive tactice, pasagere, a principiilor, fatal rigide în forma iniţială în cari au eşit

www.dacoromanica.ro

din cuptorul dialecticei marxiste. Până se va trece hopul. Această eră „tranzitorie" şi „tactică" ar fi inaugurat-o Lenin însuşi, începând cu alintarea Culacilor. Şi de câte ori era cazul, presa sovietică ridica în slava celor şapte Ceruri pe eroul bolşevic, care nepregetând de a face, în interesul cauzei comuniste, şi fără să-i pese de şarlatani demagogi sau de fanatici simplişti, zigzaguri şi chiar câte un pas înapoi, dovedea tărie de caracter şi elasticitate spirituală. Un corelat al acestui fel de a tălmăci istoria revoluţiei ruseşti şi a ţintelor ei îl constitue însăşi tragedia trotzkistă şi conflictul Stalin-Trotzki. Autarkia lui Stalin — căci, la atât se reduce nu numai în momentul de faţă, dar din primul moment, regimul „comunist" din Rusia — constitue pentru Trotzki, comunistul ireductibil, integral, crima de lése-comunism a lui Stalin, uzurpatorul. Care pentru a putea săvârşi în tihnă crima, l'a alungat pe el, Trotzki, depozitarul adevărului leninist. Lumea, martoră la acest episod al revoluţiei ruseşti. s'a împărţit din capul locului în două tabere: oamenii de caracter acoperind cu flori, din motive etice, pe Trotzki intransigentul, romanticul, omul de bronz; iar oamenii practici, oportuniştii, constructivii, dând dreptate lui Stalin, realizatorul, care nu se încurcă în abstracţii dialectice şi scrupule romantice. Deosebirea între Trotzki şi restul omenirii în aprecierea tacticei şi gestiunii staliniste este, că, pe când Trotzki îl acuză pe dictatorul de astăzi de a fi transformat oportunităţile tactice de moment ale lui Lenin în sistem, într'un credo, abdicând pur şi simplu dela comunism, omenirea crede că Stalin nu face decât să calce, hotărât, imperturbabil. pe urmele date de tactică". deschisă de Lenin. Aşa să fie?

Coroborând faptul ridicării planului „cincinal" la rangul de pooruncă supremă — pentru promovarea căreia tot decalogul comunist a fost aruncat în camera de débaras — cu o „butadă" a lui Lenin, făcută în plină revoluţie unui gazetar străin, sunt îmbiat să cred, că nici Trotzki şi nici restul omenirii nu se găsesc pe pista adevărului. Vreau, adică, să spun. că Lenin, din primul moment de la isbândirea revoluţiei, n'a urmărit întronarea comunismului — adică socializarea — ci etatizarea şi că Stalin, fie că în calitate de secretar al lui a putut să fie mai in secretele Zeului decât Trotzki fie că înzestrat cu o intuiţie uimitoare, a ghicit gândul lui Lenin, este, cu drept cuvânt, executorul lul testamentar, nu continuatorul unei „tactici".

Dar dacă, în adevăr, Lenin n'a înţeles să facă comunism, atunci „concesiile" făcute de el nu mai erau oportunităţi tactice trecătoare, ci sistem deabinelea şi, în coosecinţă, gestiunea lui Stalin nu mai constitue o trădare a leninismului, cum îl acuză Trotzki ci, dimpotrivă, dârza şi onesta lui aplicare.

Intr'adevăr, întrebat în toiul revoluţiei de un ziarist, — englez, paremise, — ce-i aia comunism, Lenin răspunse zâmbind misterios: *„electrificarea Rusiei"*. Era în acel zâmbet mefistofelic şi în simulacrul acela de butadă, satisfacţia omului şiret, care a isbutit să te deruteze spunându-ţi, într'o formă glumeaţă dar sintetică, purul adevăr, pentru ca să... nu fie crezut.

Aşa dar: „electrificarea Rusiei". Adică: construirea Rusiei, nu socializarea ei. Căci. socializarea ar fi fost prealabil condiţionată de existenţa u-

www.dacoromanica.ro

nui proletariat şi a instrumentelor de producţie. Adică a unei industrii care pusă împreună cu sursele de producţie şi cu bunurile mobile şi imobile confiscate burgheziei, la dispoziţia muncitorilor, să se folosească exclusiv ei — şi toţi în măsură egală — de produsul valorificării prin munca lor colectivă. Revoluţia, însă, a găsit, ce-i drept, admirabil material omenesc — revoluţionari şi socialişti hotărâţi să frângă lanţurile robiei politice şi sociale — dar n'a găsit... proletari, pentrucă n'a găsit o industrie şi un utilaj de stat. Iar ţărănimea, conservatoare până în rărunchi, n'ar fi consimţit, în ruptul capului, — precum chiar n'a consimţit —, să colectivizeze proprietatea rurală privată şi munca agricolă, pentru a împărţi produsul. Misiunea revoluţiei era, dar, dela sine trasă: înfiinţarea unei industrii şi, implicit, formarea de abia de cadre proletare. Intr'un cuvânt: construirea Rusiei, sau „electrificarea", cum şi mai brutal a spus-o Lenin; iar în ce priveste proprietatea şi producţia rurală, Statul-antreprenor, care lua naştere, se resemna la rolul de simplu ţcumpărător, fie şi monopolizator, al produselor unor pământuri cari rămâneau proprietate privată intangibilă.

Dar Lenin, acest Pharao modern, care se pregătea să ridice piramide mai formidabile decât ale lui Ramses — precum şi sunt fantasticele aşezăminte industriale sovietice de azi — cu munca de robi a unor sclavi vrăjiţi (vraja comunistă înlocuia, ca stimulent, biciul faraonilor) ştia bine că numai faptul confiscării averilor burgheze, dar în folosul Statului (nu al muncitorilor) şi punerea acestuia (nu a lor) în posesia instrumentelor şi surselor de producţie în folosul „ei" — ficării", nu al lor, nu pot fi elemente suficiente cari să înflăcăreze în aşa măsură mulţimile crescute în spirit marxist, încât să le determine a se băga cu frenezie slugă în serviciul unei Autarkii, *cu salarii de foamete şi renunţând la cele mai elementare cuceriri ale proletariatului ţărilor capitaliste,* — dreptul la contractul colectiv şi la grevă. Şi atunci, el proclamă, pantru gâdilarea timpanului armatelor marxiste, potemkiniada societăţii comuniste, Locotenentul Trotzki căpătâ sarcina de a organiza o puternică armată pentru apărarea statului „comunist", iar tenorul Trotzki trebuia să cânte de zor aria comunistă cu refrenul „Revoluţiei permanente". In acest timp şi la acest sigur adăpost, Lenin, frecându-şi satisfăcut mâinile, ridica în tihnă autarkia rusească, pentru... „electrificarea Rusiei". Ca să nu se pomenească într'un moment de desmeticire a norodului, cu mâinile legate de propriile lui armate, el dizolvâ, înainte încă de a apuca să trăiască, adunarea naţională eşită din revoluţie. Deci, nu pentru că se temea de o majorare a comuniştilor de către o eventuală coaliţie a cadeţilor şi a revoluţionarilor-socialişti de dreaptă, cum se acreditase atunci, ci de frica propriilor lui partizani din adunare, cari erau în stare să-şi ia rolul şi manifestul comunist în serios, legiferând în consecinţă şi împiedicând astfel construirea Rusiei.

Şi de câte ori diabolicul regisor al iluziei comuniste, în urmărirea dârză şi sistematică a ţintei ce şi-o pusese, smulgea de sub templul „comunist" câte o coloană, presa slăvea eroismul şi înţelepciunea lui Lenin, apărătorul patrimoniului... „comunist".

De primejdia unei deşteptări a lui Dracula, ţara urmată de o subversivă

www.dacoromanica.ro

răsvrătire a tenorului desamăgit, Lenin nu se temea câtuşi de puţin. Intâi, pentrucă Trotzki credea prea mult in ortodoxismul comunist al lui Lenin, ca să-l poată suspecta chiar în faţa celei mai flagrante evidenţe şi, apoi, pentrucă farmecelor periculoase ale lui Trotzki — spiritualitate puternică, talent, elocinţă, exuberanţă — dictatorul roşu putea oricând să le opue o formidabilă contrapondere : o spiritualitate egală, un nimb neegalat şi un calm în urmărirea ţintei, care însemna geniu. Astfel, că Trotzki, fără s'o bănuiască, constituia paravanul la adăpostul căruia Lenin organiza în linişte autarkia rusească în serviciul exclusiv al... „Electrificării Rusiei".

A murit Lenin şi energia uriaşă, îndărătnicia şi şiretenia de vulpoi şi de ăran hapsân ale lui Stalin şi — poate — conştiinţa pe care o avea, în adevăr, că-i singurul chemat să continue opera nu comunistă, ci constructivă cu ajutorul şi în cadrul Statului autarkic al lui Lenin — toate aceste i-au pus în mâinile-i viguroase hăţurile. Stalin, însă, se ştia lipsit de calităţile spirituale, de nimbul şi de autoritatea lui Lenin şi şi-a dat seama că el nu va putea să ţină multă vreme muncitori şi soldaţi socialişti înjugaţi la o operă care,fără să fi realizat socializarea pentru care ei făcuseră revoluţia, se mulţumeşte doar să înzestreze ţara guvernată formal de ei, dar în fapt de câţiva dictatori, cu aceia ce aiurea a realizat şi societatea — coruptă, ce-i drept dar liberă-capitalistă. Şi a înţeles că-i nevoie neapărată, — de o parte, — de o nouă lozincă, atrăgătoare şi dătătoare de nădejdi ; şi de privilegii cari să înlocuicscă cu destul succes o socializare ce nu se poate înfăptui, de altă parte. Planul „cincinal" (şe ştia din capul locului de către iniţiaţi, că el nu va putea fi înfăptuit chiar în cinci ani, dar că prelungiri se pot lesne obţine ulterior în virtutea înfăptuirilor realizate fie şi incompîect) planul cincinal, zic. avea misiunea să încredinţeze pe muncitorii şi soldaţii deveniţi nerăbdători, că epoca dc sacrificli în folosul Statuiui se apropie de sfârşit odată cu împlinirea acestui plan constructiv, pentru a face loc stăpânirii efnctive a proletariatului, adică : socializării. In acelaş timp, o serie de impresionante concesii, precum : înfiinţarea loteriei de Stat, adică posibilitatea pentru orice muncitor şi soldat — dar firește, numai pentru aceştia, ca fiind singurii salariaţi ai regimului — de a deveni peste noapte capitalist ; împrumutul intern — adică mijlocul de a-şi fructifica capitalul dobândit ; reintroducerea dreptului de moştenire directă — adică putinţa de transmitere a capitalului şi asupra generaţiilor viitoare ; reîntroducerea, fie şi circumscrisă, a comerţului privat ; diferenţierea materială a muncitorilor calificaţi şi a funcţionarilor *în proporţie mai mare chiar decât în statele capitaliste* — toate acestea trebuiau să înlocuiască beneficiile şi satisfacţia unei socializări, la care într'un viitor ce nu se poate încă întrezări, neo-burghezia... „comunistă", creată prin mijloacele de mai sus, va renunţa poate, mai ştii, cu dragă inimă, ca fiind pentru ei mai puţin productivă şi mai puţin interesată decât aceste privilegii de esenţă... capitalistă. Precum vedeţi, Stalin, despărţindu-se de culacii rurali, neînregimentaţi şi chiar ostili regimului, deci susceptibili de a-i deveni periculoşi, are grija să-i înlocuiască cu nişte culaci urbani. Creiază, adică, o clasă de neo-bur-

www.dacoromanica.ro

ghezi, care înregimentată fiind şi din ce în ce mai interesată la menţinerea regimului autarkic cu faţadă comunistă, va deveni stâlpul lui de căpetenie.

„Dar — vă văd exclamând — toate concesiile înşirate mai sus constitue doară elemente esenţiale ale societăţii capitaliste şi, atunci, din toată cheresteaua comunistă nu mai rămâne în picioare decât capitalismul de Stat şi economia dirijată !!"

Apoi, aşa şi este. E tocmai realizarea „butadei" lui Lenin : comunism înseamnă... electrificarea Rusiei. Nu socializarea. Şi e ceiace aveam de demonstrat. Cu singura deosebire între eri şi azi, că, pe când Lenin mai putea să camufleze adevărul, pentru că era Lenin, şi pentrucă având deaface cu oameni neuzaţi încă în credinţa, încrederea şi nădejdea lor, virgine, proaspete, n'avea de ce să-i fie frică de sirena trotzkistă, de care, dimpotrivă, se folosea de minune. — Stalin, care nu este Lenin şi nevoit să-i desăvârşească opera într'un tempo mult mai rapid, pentrucă avea înaintea lui oameni obosiţi cari au început să piardă răbdarea şi încrederea, nu mai putea să-l rabde pe Trotzki în fruntea conducerii. Pentru că Trotzki, care nu numai că nu credea în misiunea de continuator predestinat a lui Stalin ci, dimpotrivă, îl dispreţuia ca vulgar oportunist şi falşificator al leninismului, se pregătea şi pregătea massele pentru răzvrătire împotriva uzurpatorului. Stalin, care ştia bine că într'o trântă de piept la piept cu un Trotzki ce-l depăşea cu zece capete, va ieşi înfrânt, n'avea altă alegere decât decapitarea. Şi a făcut-o nu numai din instinct de conservare, dar având conştiinţa că salvează însăşi opera constructivă a lui Lenin, la adăpostul revoluţiei. Pentrucă subversivitatea atitudinii agresive a lui Trotzki nu consta numai în deschiderea capului muncitorilor şi soldaţilor că opera lui Stalin n'ar fi comunistă şi, implicit, nici leninistă, dar mai ales în proclamarea răspicată a revoluţiei permanente. Revoluţia permanentă însemna instigarea comuniştilor din ţările capitaliste la provocarea acasă la ei a revoluţiei comuniste.

Înfăptuirea acestui postulat putea, însă, să însemne întreruperea, sistarea operii de construire a Rusiei, operă care s'a dovedit irealizabilă fără aportul, interesat, al statelor capitaliste. Şi putea să însemne sistarea, pentrucă propaganda de bolşevizare în aceste state risca să aducă nu revoluţia comunistă — socoteala de acasă nu se potriveşte mai niciodată cu cea din târg — ci, anarhia socială, sau fascismul, frenetic ostil comunismului rus.

Aşa dar, cu toată simpatia subiectivă pentru spiritualitatea, talentul şi eticismul politic al lui Trotzki, obiectiv nu ezităm să-i dăm dreptate lui Stalin. Decapitându-l pe Trotzki, a fost consecvent şi logic ; a salvat opera lui Lenin.

Şi pe când în Rusia se desăvârşea acest proces de cristalizare — de cristalizare, nu de tranziţie, — în statele capitaliste din Europa şi America, isterizate de consecinţele războiului şi mai ales ale păcii, capitalurile încetau de a fi îndrumate, cum ar fi fost firesc, într'acolo unde puteau fi productive, ci spre beciuri, ciorapi şi tezaure leneşe, în siguranţa cărora se încredea psichoza oamenilor din ce în ce mai speriaţi, provocând astfel cascada băncilor, cari nu mai aveau de

www.dacoromanica.ro

unde alimenta sacul lor fără fund; puterea de consum slăbea mereu din lipsa totală a unei înțelepte politici de adaptare a prețurilor la penuria din ce în ce mai mere a banului circulator și, ca consecință, se strângea forțat robinetul producției; Lockoutul ce se întindea ca molima, scuipa din șantiere și mine pustiite în pulberea uliților în cari viața se stingea, milioane de șomeri, — toate aceste simptome de descompunere loviau cu târnăcopul în zidul capitalist al omenirii. Pentru a evita prăbușirea, această omenire îngrozită se refugiază năucă spre capitalismul de Stat și economia dirijată, ca spre un Lourdes miraculos.

Așa dar, în Rusia o autarkie în plină desfășurare, botezată comunism, iar în Europa și America pregătirea autarkiei pentru salvarea... capitalismului.

Rusia, Europa și America se joacă dea-v'ați-ascunselea cu basmaua legată la ochi. Când basmaua va cădea, toți vor constata, spre înmărmurirea lor, că sunt frați buni, pe cari nimic nu-i mai desparte.

Duhul poeziei lui A. Toma

de GALA GALACTION

o o o

Voi cari începeți, să fiți bătrâni și țineți adunate, în sipete, vrafuri de hârtie tipărită sau scrisă de mână, flori uscate — vii și fragede, acum 30 sau 40 de ani — odoare cu miresme, a căror modă a trecut... voi ați făcut, uneori, aceiași experiență ca și mine. Ați tulburat odihna acestor lucruri adormite, ați recitit filele azi, palide, ați scos la iveală eșarfele sau panglicile parfumate la sfârșitul veacului trecut.

Ce impresie duioasă și covârșitoare! Ce nostalgică și dulce îmbiere spre zilele cari au fost și nu mai sunt, spre farmecul înmormântat în acești trandafiri defuncți, în aceste pagini prăfuite!

Poezia lui A. Toma — atât de conștiincioasă și de onestă în toat zămislirea ei — mă învălue, ori de câte ori o citesc, cu această scumpă vrajă a comorilor noastre intime, adunate în anii înfloririlor divulgate și nedivulgate. Așa scriau, așa gândeau, așa ne cinsteau și se cinsteau pe sine poeții noștri, în vremurile acelea!

O, frate, svântă-ți plânsul cu sterpele-i revolte :
Spun graiuri din adâncuri, miresme spun prin bolte
Că nu în multă vreme vom fi secerători.

Atunci, vre o ciocârlie se va trezi din noapte
Și îmbrățișări, ferice vom asculta prin zori :
—„Semănători de visuri, recoltele sunt coapte!“

www.dacoromanica.ro

Aceste frumoase stihuri ar putea fi o inscripție pe frontonul templului ridicat de A. Toma. Recunosc, în aceste generoase săvârșiri ale inimei, generația cea mare dintre 1880 și 1900. Am crescut în adierea acestei nobile fanfare. Am învățat, de pe băncile primelor clase secundare, că poetul adevărat este un profet, descendent direct din impetuoșii, tribuni, trimiși odinioară de Dumnezeu, Poporului Ales. Am urmărit, am fremătat, am participat la controversa pusă pătimaș, odinioară, între *Arta pentru Artă* și *Arta generoasă*.

Mă regăsesc, în fie care poezie de A. Toma, așa cum gândeam, simțeam și aș fi scris și eu pe atunci... Și regăsesc, la vadul său de clară poezie, toată tinereasca noastră cohortă de pe vremuri, îngenunchiată și aplecată să se adape, ca oastea lui Ghedeon, la izvorul Harod, de subt poalele Muntelui Ghilboa...

Iubirea de aproapele *s'o crești*
Iubind prin el departele *ce vine*
Dar nu uita că înspre ei pășești
Doar pe un drum ce duce-adânc prin tine.

Cine mai înțelege azi această pură inspirație umanitară! Unde sânt silințele celor cu dorul sacru, de a ne face mai buni, și de-a readuce, în inimile noastre amăgite, cultul alungatei, iubiri de oameni!

Cum s'au schimbat vremurile! Cum a îmbătrânit avântul cel menit să fie vecinic tânăr și idealist! Unde sunt toate aceste sfinte și luminoase preocupări ale inspiraților de vârsta noastră și mai mari decât noi!

Citind pe îndelete aceste stihuri ale fratelui Toma — unele scrise poate mai încoace, dar toate pornite din idealismul de altă dată — ai vrea să faci din ele un argument și un cap de acuzare împotriva celor ce scriu azi.

Câte idei mari, câtă înaltă simțire, câtă umanitate în această carte a sfiosului și singuraticului nostru prieten!

Pregătindu-ne noi înșine — de multe zile — de o realizare literară comparativă, mai lungă, îndemnăm călduros pe cei ce se simt nemulțumiți cu inspirația perversă sau opiomană de azi, să recitească volumul lui A. Toma, acest breviar al unor ceasuri — apuse de aproape o jumătate de veac — ceasuri de sfântă și mișcătoare coclevălmășie sufletească, cu toți fiii visului și ai durerilor mântuitoare.

Doi scriitori palestinieni în Capitală

De câteva zile se află în Capitală, romancierul și esseistul E. Steinman și poetul A. Slomscki — ambii directori ai revistei literare și artistice „Ktuvim", care apare la Tel-Aviv.

Acești străluciți scriitori palestineni, au venit aci spre a interesa cercurile ebraiste pentru editura „Ktuvim".

D. Steinberg — Hasefer luând inițiativa sărbătoririi lor de către literații evrei și români, a organizat o serată în casele d-sale. Ca reprezentante ale scrisului evreesc din România — au fost invitate d-na Marghita și d-ra B. Madeleine.

www.dacoromanica.ro

Convorbiri cu doctorul Niemirower

de TH. LOEWENSTEIN

o o o

Retorica d-rului Niemirower ţi-l denunţă pe causeur. Rareori oratoria d-sale se abandonează redonanţei şi de puţine ori s'a avântat în elanuri patetice (In schimb când aceasta se produce simţi câtă veritabilă vibrare exteriorizează, spre deosebire de pateticul perpetu, de flaşnetă, a profesioniştilor declamatorismului). De preferinţă vorbirea îi frecventează jocul de cuvinte, vorba cu haz, anecdota ba chiar calamburul. Nu doar că n'au farmec de pe tribună toate aceste rachete sclipitor luminoase ale spiritului — dar potenţialul superlativ simţi că-l vei afla în intimitate, în camera de lucru căptuşită cu cărţi, unde toate însuşirile pomenite capătă şi mai mult relief şi culoare pe fondul bonomiei primitoare a gazdei. Prilejul de a-l cunoaşte pe causeurul doctor Niemirower, causeur şi charmeur, îl are oricine lucrează într'o redacţie evreiască. D-rul Niemirower îşi dictează întotdeauna articolele şi redactorul, devenit secretar ad-hoc, are ocazia să se regaleze cu un doctor Niemirower comentator al propriilor articole în gestaţie, care devin prilejuri pentru digresiuni, amintiri, discuţii până uiţi punctul de plecare. De nenumărate ori eşti cuprins de intenţia de a te transforma în Eckermann, dacă nu ţi-ai da seama că întreaga structură şi turnură spirituală a interlocutorului din acest agreabil privatissimum e alta ca a olimpianului de la Weimar. Nimic nu e mai departe de doctorul Niemirower ca prezumţia şi sentenţa. Nu odată doar d-sa a fost acuzat de scepticism şi imaginaţia adversarilor a tors mai departe firul deducţiei logice pentru a înşira apoi mărgelele acuzării, una câte una. De la scepticism la ateism, bunăoară, e drum inevitabil susţin acuzatorii.

Scepticism ? Poate. Dar de calitatea intelectuală şi mai ales, funcţională a celui cartezian : dubito ergo cogito. Şi imediat cu necesitate stringentă : cogito ergo sum. Cugetarea: condiţie existenţială. Intelectualitate, dar nu intelectualism—cugetare, dar nu raţionalism. Aşa dar analogia cu cartezianismul nu trebuie dusă mai departe de hotarele metaforei şi n'are altă valoare decât a comparaţiei. Descartes, cu toată aparenţa inovaţiei revoluţionare avea să ducă gândirea europeann spre inevitabilul şi fatalul rezultat al raţionalismului: dogmatismul intelectualist. Renaşterea, deci, n'a schimbat prea mult din evul mediu. In locul dogmatismului canonic, unul laic. Descartes-Sf. Thomas din Aquino rezultatele aceleaşi. Rugurile închiziţiei sau intoleranţa războaielor civile tot într'acolo arată : ev-mediu, barbarie scolastică, dictatură, monism ideologie.

Dar d-rul Niemirower nu e, nu poate fi nici cartezian şi, evident, nici tomist.

Cultura evreească nici în cele mai raţionaliste epoci, la tanaiţii Mişnei, sau în perioada gaonică, bunăoară, n'a

www.dacoromanica.ro

cunoscut o încremenire în dogmatism, ci a conservat în pendulările dintre polii efervecenței discuțiilor posibilități de viabilitate continuă. De aceia cultura evreească în treizeci și cinci de secole nu cunoaște nimic asemănător evului-mediu, care, ori cât s'ar încerca astăzi o reabilitare, rămâne o epocă stearpă (ceiace nu-i scade, concedem, nimic din pitorescul romantic — dar atât!).

Lipsa de dogmatism a judaismului e neînțeleasă mai ales de antisemiți, care în realitate, cum arată cercetările psihoanalitice recente nu fac decât să proiecteze asupra evreilor o seamă de defecte proprii. De aceia se citează din Talmud — de par'că acesta ar fi drept canonic!

Un exemplu viu al acestui fel specific de gândire evreească—e doctorul Niemirower. Intr'adevăr, abia în intimitate îți dai seama în ce măsură această gândire e autentic judaică: rațională, fără să fie raționalistă; lucidă în claritatea ei și totuș consumându-se în văpaie lăuntrică; dirijată de scepticism, metodologic, însă, analog celui cartezian, nu funciar și exclusiv al juisseurului vulgar; iubind viața cu realism adânc ancorat în concret, fără degenerare epicureică, însă; frământat, fără a fi macerat, de îndoieli, imediat organizate în câmpul magnetic al personalității.

Ciudat preot — își vor fi spunând neevreii. Iar evreii, care leagă de oficiul rabinatului comparații cu preoția neevreească nu se vor opri, evident, la poarta acestei reflexii, ci vor conchide imediat la un capitis deminutio. Și totuș: rabinul nu e preot, ci mai puțin și mai mult, concomitent. Mai puțin pentru că rabinul nu trebuie, numai decât să fie kohen, adică preot (Doctorul Niemirower nu acordă, nici, satisfacția acestui „mai puțin", căci întâmplător, d-sa este... kohen). Mai mult — deoarese preoția noastră ereditară e depășită în rabin printr'o obligație cărturărească. La drept vorbind creiarea preoției kohanite a fost un non-sens câtă vreme poporul evreu era destinat de legislatorul divin să fie un *popor de preoți.* Și realitatea istorică a știrbit epocă după epoca prestigiul preoțesc. Mai întâi cu profeții care au eclipsat preoțimea și au ajuns să aibă atâta ascendent încât kohanimii, trebuie să încheie cu ei o alianță politică, în Iudeea sub Manasse. Iar republica teocratică, după reîntoarcerea din captivitatea babiloneană culminează în laicizarea desăvârșită a preoției, adică auto-anularea, în dinastia hasmoneită (de origină preoțească, după cum se știe). Preoția această ereditară va fi înlocuită mai târziu cu rabinul, care, însă, nu e preot, ci la origina profesor universitar și jurisconsult. totodată, Judaismul nu mai poate fi redus la confesiune, ci este în primul rând cultură, tradiție intelectuală, E de mirare atunci că șeful spiritual al judaismului e mai mult ca un preot ceremonios, oficiant doar la altarul onctuozității?

Judaismul nu e o confesiune și deaceia doctorul Niemirower nu e cleric, nu e kohen gadol, ci gaon. Că gaonul îndeplinea și funcțiuni preoțești efective — e adevărat, dar nici măcar caracteristic. Dar în noțiunea aceasta harul e umbrit de valoarea intelectuală proprie. Odinioară Domnul vorbea. doar, nu prin gura preotului, ci aceia a Profetului, pentrucă ereditatea nu prezenta și chezășia tensiunii înalte a talentului (Atâta cochetărie îi putem

www.dacoromanica.ro

Doctorul Niemirower

de HENRY MARCUS

o o o

Cultura extra-școlară, începutul adevăratei culturi, mă pusese în posesiunea unei vechi colecții din *„Lumea Israelită"* care apărea sub conducerea d-lui Grossman în editura *Ralian și Ignat Samitca* din Craiova. Citiam cu nesațiu excelenta revistă. Indrăzneam să mă apropii până și de articolele de fond. Numai articolele semnate de d. dr. Niemirower, *„Teme istorico-culturale"*, descurajau veleitățile vârstei de 12 sau 13 ani cât aveam pe

---

atribui și lui Dumnezeu — că va fi preferat un tălmaciu adecvat!)

* * *

La reflexii de acest fel te conduce o întâlnire cu d-rul Niemirower, ceiace constituie verificarea gaonatului, a dascălului în primul rând, căruia bagajul cărturăresc nu-i folosește drept picioroange ifosului, ci are mai ales valoare de ferment. Rostul didactic al glumelor cu care doctorul Niemirower își flanchează erudiția aici este: să nu te sperii, învățăcelule!

Există și o erudiție ostentativă, înfumurată, gravă și distantă. Aceasta, însă rămâne stearpă, pentru că îi lipsește căldura comunicativității. Și acest gen nu intră nici măcar ca fracțiune de ingredient în compoziția spirituală complexă a doctorului Niemirower, care nu e preot (adică grav) decât incidental — întrucât e gaon.

atunci. Totuși, le-am „abordat" într'o bună zi. Acea înșirare aridă de „teme", cu date și nume cu care nu eram încă familiarizat, începu să me intereseze încetul cu încetul; vedeam în ele enunțări de fapte și evenimente, a căror desvoltare autorul le lăsa pe seama altora, — evocări din golul trecutului, ale căror enigme vor rămânea poate în veci nedeslegate. Neștiind încă de existența unui Graetz sau a unui Renan, simțiam regretul imens al cercetătorului veritabil după o lectură despre incendierea bibliotecii din Alexandria pe care Califul o găsia „inutilă dacă conține ceiace scrie și în Coran, sau dăunătoare dacă cuprinde și alte lucruri".

Impresia acestei intelectualități evocatoare a savantului nostru prim rabin, m'a urmărit necontenit de atunci.

* * *

In timpul ocupațiunii. Vineri, pe sub seară, însoțind spre casă pe un înalt funcționar român de la Banca Națională, i-am propus la un moment dat să vizităm Templul Spaniol, ca să ascultăm muzica religioasă, asigurându-l că nu va regreta ora petrecută în lăcașul sfânt evreesc.

Am intrat în Templu în momentul când d. dr. Niemirower, pe atunci rabinul comunității spaniole, își începea predica. Oricât de mult mă interesa predica, mărturisesc că eram tare

www.dacoromanica.ro

îngrijat de răbdarea „invitatului" meu, şi abia aşteptam să înceapă slujba,— adică muzica religioasă pe care i-o lăudasem atâta. Dar, spre surprinderea şi umilinţa mea, când ne-am continuat, după terminarea slujbei, drumul spre casă, înaltul funcţionar român nu mai contenia cu comentariile asupra predicei, pe care o ascultase cu cea mai mare atenţiune. Releva cu o profundă admiraţie diferite pasagii şi rostia şi el mereu, cu un reflex de evlavie, cuvintele ebraice, „Eiş El", ce formau tema predicei d-rului Niemirower.

Sentimentul acestă religios, de o puritate imaculată, desprins de prejudecăţile vulgare, şi distanţat de fanatismul orb sau de dogmatismul rece, l-am urmărit de atunci în repetate rânduri la învăţatul nostru şef spiritual

Şi nu voiu uita nici momentul emoţionant când pentru prima oară am văzut în ochii Eminenţii Sale, lacrimi.

Era cu prilejul deschiderii Universităţii din Ierusalim, la o întrunire impozantă din Sala Tomis. D-rul Niemirower, rabin înainte de orice, rechema în cetatea Ierusalimului, alături de spiritul lui Moisi şi al marilor profeţi, pe Baruch d'Espinoza, pe Heinrich Heine,—alături de Gaonul din Vilna, pe marii învăţaţi evrei în ştiinţele profane, şi am recunoscut atunci profundul adevăr pe care chiar învăţătura noastră religioasă l-a enunţat şi l-a păstrat din vechi timpuri: *Învăţatul trece înaintea marelui preot.*

D. dr. Niemerower simbolizează şi pe preotul şi pe învăţatul.

Scriitori evrei şi de origine evreească *]

de I. LUDO

II

o o o

— Şi...

— Nimic! Ce vrei să fie? Două simple anecdote şi atât. Dacă vrei îţi povestesc douăzeci sau două sute. Dar nu asta interesează. In definitiv, treaba lor. Fiecare făptură a lui Dumnezeu, cu particularitatea sa evreească. Ziceam numai, à propos de volumul „Noi" de A. L. Zissu, că ori de câte ori — la rare, foarte rare intermitenţe — se iveşte vre-o lucrare cu conţinut evreesc, revine în mod firesc întrebarea: avem cultură evreească? Nu! Avem literatură evreească? Nu! Avem scriitorii evrei? Nu!

Noi evreii din România, ori cât ar protesta d. Cuza, suntem cu desăvârşire asimilaţi. Atât de asimilaţi, încât în excesul nostru de înstrăinare, am căzut în extrema cealaltă şi am devenit super evrei - adică jurnalişti. Cu foarte rare, uluitor de rare excepţii — toţi evreii din România cari scriu — sunt gazetari. Dacă vrei un compromis — fie: publicişti. Fiindcă un publicist este individul tampon între gazetărie şi literatură. Jurnalist nu e, fiindcă-şi

*) Vezi Adam No. 46

www.dacoromanica.ro

ia libertatea să treacă dincolo de actualitate — literat nu e, fiindcă prin scepticismul său, e ceva dincoace de credința în veșnicia operei sale. Și rezultatul acestei îndoieli, în care intră, clae peste grămadă: teribila neîncredere în rentabilitate, convingerea că cetitorul e un mizerabil dublat de un prost și ușurința specifică ambianței de la care a învățat că totul se poate face de mântuială — este foiletonismul.

— Nu-i nimic! Las'să fie foiletoniști, publiciști, gazetari — tot ce'or pofti! Vorba e: sunt evrei?

— Apoi aici e toată nenorocirea: nu ne vor! Nu ne pot suferi! Ne-au părăsit aproape cu toții. Ceea ce ne-a rămas — nu ne ajunge nici măcar pentru coșnița gospodăriei noastre culturale. Cu această infimă excepție — ori cât ne-am bate capul, nu putem găsi scriitor care prin produsul său deplin închegat, emanat dintr'o ideologie și spiritualitate filtrat judaică, să poată afirma că face literarură evreească în senzul plin al cuvântului. Tot ce dau publiciștii și scriitori evrei de origină, ca literatură evreească — nu diferă mult de tot ce au scris literații români, când au toane filo sau antisemite. Produsul lor nu este decât un episod în activitatea lor publicistică românească — și dacă n'a fost întotdeauna o literatură de curtoazie față de evrei, sinteză a unui sentiment de „machteisim" și niteluș oportunism, a fost însă, oricum, o demonstrație timidă, lipsită de entuziasm, extrem de precaută și discretă. Și într'unul și in celălalt caz, diletantismul și stângăcia sar în ochi. Fiindcă nu un Haim sau un Șmil, prin simpla prezentare a numelui, pot da unei bucăți literare caracterul său evreesc — precum nu căciula și botul de brânză fac literatura poporanistă — și nici sifilis, whisky ori uauaua repetat la infinit, pe cea modernistă. Eroul, calificat pentru circumstanță Haim — se poate numi fără nici un prejudiciu Ciau-Ciau sau Ghiță-Ghiță sau Bob Hopkins fiindcă schița ori nuvela, prin lipsa totală de sinceritate, ce-i stă la bază, nu te face o clipă să uiți, în tot timpul lecturii, că e scrisă, că are un autor, că pe autor îl cunoști — ba ai putea să juri chiar că ai bătut cu el cândva o partidă de biliard.

Or, pentru ca să nu-i amintești cititorului la tot pasul că literatura dumitale e literatură — e necesar ca ea să fie isvorâtă nu din poză, ci din acea comunitate interioară, aproape organică a scriitorului cu ideea ce-l animă, — dar mai presus de orice, să pui în mobilul dumitale literar, toată convingerea artistică de care ești capabil. Adică exact ceea ce refuză scriitorul de origine evreească care nu numai că nu iubește mediul evreesc — dar după ce nu-l cunoaște, își agravează ignoranța, prin ignorarea voită și atât de ostentativ afișată, încât degenerează într'un snobism furibund. Și aci începe tragi-comedia intelectualului evreu — și desigur că aceasta explică de ce n'avem scriitori evrei și de origine evreească, ci mai mult publiciști-foiletoniști. Înțelegi? Subiectul evreesc — și-l refuză din dispreț și ignorare; iar cel românesc îi este refuzat, mai întâiu, fiindcă orășan fiind, e cu totul străin de viața rurală — iar antisemitismul urban, îl exclude sistematic din societatea creștină — care nu vrea să aibă nimic comun cu el și deci nu are de unde s'o cunoască. Și atunci, ce se întâmplă? Scriitorul evreu care este de origine: israelit; de confesie

www.dacoromanica.ro

oficial consacrată : mozaic ; din sentiment religios : liber cugetător ; prin atitudine politică : un indiferent atunci când nu este antisemit ; din cel social : umanist — în senzul unui universalism democratic adhoc, adică atât cât trebue ca să poată îngădui să se strecoare pe uşa din dos şi neamul evreesc, fără ca aceasta să-l angajeze la o răspundere excepţională ; — acest scriitor — zic — exclusându-se din mediul evreesc şi exclus fiind din celălalt, e silit să sară peste capul nostru şi să-şi culeagă nomenclatura personagiilor din vocabularul de nume proprii englezesc, italienesc ori franţuzesc — iar subiectul din transcedentul şi abstract. Evreu nu vrea să fie, altceva nu-i lăsat să fie — şi atunci se refugiază în port-francul modernismului, literatură neutrală, fără sex, în care e scutit de orice idee, de orice tendinţe, de orice convingeri, de orice preocupări sociale — şi nu e obligat decât la frază şi la haos ! Scriitorul din tânăra generaţie — în multe cazuri de un real talent — nu este nici naţionalist, nici internaţionalist, ci un je m'en fiche-ist — copil-teribil, suficient, sentenţios, lipsit de entuziasm, de misticism, de convingeri, de spirit de conservare — şi ceea ce e mai edificator — de curiozitate. Iar literatura sa e ceea ce fatal trebue să fie : improvizată, goală, falsă, acăţată în vid, modelul clasic al artei pentru artă.

De aceea o carte de A. L. Zissu — singurul, dar fără nici o rezervă singurul scriitor de la noi sută la sută evreu — afirmat şi prin ideologia sa şi prin sentimentul său pur şi prin pateticul operei sale — are înainte de orice semnificaţia unei sublinieri a bidului nostru cultural. Teritoriul nostru literar e nepopulat. Avem un scriitor la zece mii de kilometri pătraţi. Şi când te gândeşti că nici o intelectualitate din lume — cu excepţia poate a celei ruseşti — nu s'a născut într'o zodie atât de strălucită ca cea evreească ! Ce superb câmp de exploatare oferă trupul nostru social şi moral — care în afară de o tradiţie culturală şi spirituală unică — mai are o actualitate şi o realitate în continuă efervescenţă, generatoare de surprize.

„Noi... — breviar judaic", cartea datorită d-lui A. L. Zissu, este strigătul de demnitate al judaismului român care nu vrea să se lase îngenunchiat.

„Noi... — breviar judaic", iniţiază massa evreească din România, în ideologia şi spiritualitatea naţională evreească.

„Noi... — breviar judaic", prin stilul său colorat, prin accentul larg şi prin suflul de înaltă exaltare mistică ce animă scrisul lui A. L. Zissu — este şi din punctul de vedere literar o operă desăvârşită.

www.dacoromanica.ro

A. L. Zissu: „NOI"

de TH. LW.

o o o

Iată-l pe d. A.L.Zissu, pentru răgazul acestor treisutecinsprezece pagini, coborît din Olimpul ficțiunii literare, în care se înălțase cu ultimele două volume, coborît în cotidian, în concret — adică în jurnalism. Și totuș subtitlul „breviar judaic" este potrivit acestei culegeri de articole de gazetă și esseuri, care sunt mai mult de cât atât. Generate de actualitate, ele au știut să fie întotdeauna vehiculul unei idei și să aibă tensiunea unui patos clocotitor „O bucată de conștiință evreiască nepervertită". (Scrisoarea către dr. Ad. Șternn, pag. 110) se definește d. Zissu — și o logică ignorând confortul sofismului, am adăuga noi. Încă în însemnările din marginea precedentului d-sale volum, de literatură pură, notam însușirea de cerebralitate, care face pendant temperamentului de înaltă frecvență la d. Zissu. Logodirea fericită a acestor două îngrediente constitue valoarea și, să ni se ierte epicureismul, savoarea scrisului d-lui Zissu. Raționamentul d-sale nu se încheie niciodată cu un sec „quod erat demonstrandum" — ci pe neașteptate, când te crezi la limanul concluziei, în locul ei, de multe ori modernisim eliptic, d. Zissu te ia de guler cu însfăcarea peroratiei și te silește gâfâind la o accensiune retorică. Procedeul acesta e aproape permanent exploatat, fără ca eșafodajul să sune a gol de redondanță.

Pentru că, mai întâi, retorica d-lui Zissu nu e retorică și declamatorism. Și apoi e înălțată pe temelia sigură a ideii.

Ar trebui. poate, să facem puțină istorie, pentru a reliefa însemnătatea acestei culegeri. Dar „Mântuirea" cântărește cât un titlu de capitol pentru epoca eroică, actuală încă și totuș legendară, a începutului de penetrație a ideii național-evreești în viața noastră de fiece zi. Ideologia devenită sânge și carne și coborâtă de pe piedestalul de iom-toivim. Ideologia, nu vaca electorală (cum ar spune cineva) nici baterea cu pumnul în piept pe tribună, ci director de conștiință. Ideologia, care ne făcea pe noi, băieții chiaburilor din târgul nostru oltenesc să pornim cu „Mântuirea" subsioară și s'o vindem în dughenele și prăvălioarele de pe „Strada Mare". Și când întâmpinam recalcitranță, s'o fulgerăm cu imprecația învățată pe de rost „vouă aleșilor născuți evreești în Parlamentul țării, e aruncat acest strigăt de profundă scârbă" chit că n'avem în față nici un „reprezentant", ci doar un biet fabricant de umbrele, uluit. Și băieții erau conduși de bunul nostru dascăl de ebraică „cantorul" (dacă știul e biserică" firește că hazânul e „cantor") Schwartz, (om în toată firea deci !) pe care „Mântuirea" l'a făcut halutz undeva în Palestina.

Și când conaționalii noștri (cum învățasem din „Mântuirea" să zicea) de rit nobil, din comunitatea „sora" majoritară, ne făceau zile fripte, îi înfundam în etuva d-lui Zissu unde au fost dezinfectați de spaniolism acut. Adolescență. „Flegeljahre". Desigur — dar nu ni-i rușine de ea, pentrucă în scrisul d-lui Zissu mirosim și astăzi parfumul năbădăios al dezinfectantului de tonică aciditate, necuminți Dar uitarea etuvei, ca o cenușăreasă în magazia cu bulendre, e, desigur întâmplătoare. Iacă, noi îi încercăm condurul amintirii și o ridicăm la rangul princiar ce i se cuvine. în memorie, alături de poemele indignării „Ruș ne vouă" sau „Către studențimea română din Cluj".

...Și iată-ne deveniți lirici, evadați din constrângerea obiectivității acestor notații, care până la urmă tot vor trebui să revie la matca intențională și să fie critice. D. Zissu poate zâmbi mefistofelic și să fie satisfăcut : îi iertăm retroactiv cerebralitatea. pe care i-o reproșam pentru „Ereticul dela Mânăstirea Neamțului" — pentru că am început să înțelegem și valoarea demonstrativă a retoricului. Valoarea demonstrativă, căci nici o clipă nu se poate uita la oricâte te-ar seduce sentimentalismul, că d. Zissu e ideolog, în primul rând. Prevalența aceasta, totuș, a substratului de autentică intelectualitate nu poate fi ignorată. Naționalismul d-sale, adică, nu se reduce la câteva biete interjecții, limbajul d-sale ideologic, deci, a părăsit peștera primitivului, a renunțat de terestra tărire în patru labe și se

www.dacoromanica.ro

exprimă articulat. Numai e, deci, reflex instinctiv, tropism — ci gândire ; nu mai e mecanica reacțiunilor oarbe — ci spiritualitate ideologică. Pentru că nouă naționalismul de grotă al interjecției (nouă, inclusiv d. A. L. Zissu) ne este tot atât de puțin simpatic ca evreismul de paradă electorală, lacrimogen și nesincer al asimilării poltrone. E drept că d. A. L. Zissu trage în țeapă mai ales ultima specie — de-și i-am dori clienți ai etuvei d-sale și pe cei dintâi.

În esseul introductiv și rezumativ „Care-i calea" d-sa își delimitează totuș naționalismul „care sintează creatoare a tuturor virtuților și caracteristicilor unui grup de oameni cari suferă, se bucură, se pasionează, cântă, se frământă cu unelte de expresie și făurire comune moștenite de la strămoși comuni și încadrat într'un peisaj care înfige în ochii tuturora aceleași tipare de frumusețe, devine un patrimoniu al culturii universale făcut danie de acest grup și-l delimitează de acel naționalism văduvit de orice virtute : anarhic, fără a fi revoluționar ; obscurantist, fără a fi fanatic ; distractiv, fără viziunea arhitectonică a reconstruirii ; exaltat fără a fi creator ; harțăgos, fără a fi curajos ; brutal, fără a fi hotărît ; criminal, fără a fi eroic ; violent, fără a fi energic ; patetic fără a fi profetic ; retoric, fără a fi gramatical". Ținta d-sale principală e, însă mai puțin acest naționalism degenerat, care pe planul neevreesc se cheamă antisemitism,ci atitudinea evreului în fața emancipării. „Acolo (unde toleranța a luat locul vexațiilor) furați de libertate aparent integrală, mulți evrei în excesul lor de recunoștință au crezut că „generositatea" ce li se arată, implică sacrificarea unui bagaj ereditar pe care'și închipuiau că'l pot arunca în baltă ca un hoit de care vrei să te desbari". Împotriva acestei „simulate ștergeri cu buretele a mnemelor spiritualității specifice evreești înfipte de milenii în cerebrul nostru" — nu pornește la atac cu artileria grea a raționamentului și nici nu încearca o convingere pe cale emotivă, ci gazetărește, doar cu perspectiva istoricului, citează faptele concrete ale consecințelor emancipării, din care rezultă mai limpede ca dintr'un argument „conștiința pe care o au popoarele despre realitatea caracterului specific al evreilor de pretutindeni".

Și apoi dintr'odată caracterizarea pregnantă a problematicei evreești : fenomenul dualist pe care-l constiue evreii în Diaspora — minoritate dezarmată și în același timp mistică — *ritate temută". Soluția e firească : „ieșirea din dualitatea și renunțarea la o politică evreească în doi peri, căci în ziua în care cinci sute de mii de evrei mănați de elan mistic, adică de cea mai nobilă forță creatoare. vor deveni elemente producătoare în Palestina, problema evreească va fi soluționată. Un judaism viu, afirmativ, constructiv în Palestina va salva pe evreii din Diaspora în tortura eternei și deformatoarei mimieri, — pentru că dependența lor națională — nu politică — de nucleul palestinean evreesc li va aduce. în locul umilințelor de azi respectul și considerația de care se bucură naționalii statelor mai neînsemnate".*

Problema evreească e, așa dar independentă aci de antisemitism. Mai întâi că ea persistă acolo unde nu se poate vorbi de anti evreism — în țările occidentului tolerant. Și apoi pentrucă centrul crizei este în lăuntrul evreului. Dacă acest interior ar fi organic. antisemitismul ar fi acum tot atât de puțin sfâșietor cum a fost în evul mediu prigoana antievreiască. Ne-am face adică bagajele și ne-am vedea de drum, împăcați cu Destinul. E măcar un pic de tragism în antisemitism ? E adică, după definiția lui Schiller, conflict între voință omenească și Destin ? Nu — pentru că antisemitismul e ciocnirea între voințe omenești — adică numai dramatism. Joc de cuvinte — veți spune. Poate — și nu tocmai. Destinul e dincolo de noi, deci și tragismul ne depășește intențiile, în timp ce dramatismul nu are nimic fatal. Antisemitismul, la polul antitezei care ne privea, avea o scară de comunicație cu cerul Destinului. D. Zissu, iconoclast, o svârle cât colo și toată relațiunea beligerantă devine dramatică prin interiorizarea aceasta a problemei evreești. Iată sensul adversității sioniste față de combaterea antisemitismului. Noi anulăm antisemitismul, cum un yoghi în transă durerea. De aceia în polemica cu părintele Chiricuță la o mică deraiere antisemită a acestuia („precum știi oligarhia judee l'a răstignit pe Iisus"), d. A. L. Zissu, în loc să mânuiască în răspuns arma erudiției istorice, devine pe neașteptate ironic : „Nici prin gând nu-mi trece să iau aci poziție față de această incriminare. Dar mă gândesc, că fericit de săvârșirea miraculoasei fapte, a mântuirii oamenilor prin jertfa Lui de sânge. Sf. ta, ca veritabil și autentic creștin, ar fi trebuit mai de grabă să exclami ca Sfântul Augustin „Felix culpa". Nu ?" Însușirile literare nu l'au servit, însă, numai stilistic pe d. A. L. Zissu. Judaismu„l — o virtuală anche-

www.dacoromanica.ro

tă mondială" puizând din această facultate nu numai pentru imagism, şi apelând şi la altă latură: imaginaţia, altoită aici pe o cultură de vast orizont.

Fireşte, însă, că volumul acesta conţine şi un bogat material susceptibil de discuţie. Mai întâi e discutabilă necesitatea prezenţei în volum, chiar ca document a trei articole despre Silvain Lewy (când etuva a fost îndepărtată!). Ce nevinovat, aproape, ne apare astăzi gestul lui Lewy, sau al lui Reinach Polybe, în cascada nenorocirilor care ne pasc în ultimii ani. Ce repede l'am uitat. de pildă, pe botezatul Luke, şi cât de puţin ne preocupă trădătorul cotidian, agudistul Sonenfeld. Ştim că ziua de mâine ne poate ascunde surprize mai mari.

Polemica cu Poale-Sionismul, în patru articole din 1919 se întemeiază pe un material doctrinar perimat, astăzi. E drept că atunci atotputernica social democraţie, ideologică, germană, alături de d. A. L. Zissu nu admitea socialiştilor evrei un crez naţional şi Poale-Sionismul era, principial, o ficţiune. Viaţa concretă s'a dovedit însă, mai puternică de cât toate ideologiile, principiile şi doctrinele. Rusia este astăzi o federaţie de republici naţionale, între care în curând vor fi şi vre-o două evreeşti. Ignorarea specificului naţional nu era decât o armă tactică, precum este mai mult decât strategic sprijinul bolşevic acordat diverselor mişcări naţionale asiatice.

Dar toate aceste defecte de optică, scuzabile atunci prin vâltoarea luptei, sunt răscumpărate prin tot belşugul de idei, prin tonul vehement dur al clamării, prin materialul de cultură evreească şi universală organizat pe coloana vertebrală a ideologiei şi sprijinind, contraforţi şi cu valoare estetică, edificiul doctrinar.

Volumul acesta, ştim, nu poate avea astăzi încă succes. Dar atunci când mişcarea sionistă şi curentul naţional-evreesc de la noi vor fi ieşit din faza trepidaţiei kulăriste — breviarul d-lui Zissu va fi ceia ce ii intenţionează subtitlul.

Moartea lui Heinrich Schein

La Galaţi, a încetat din viaţă, bătrânul Heinrich Schein, una din figurile cele mai strălucite ale trecutei generaţii sioniste. Decedatul a fost printre primii cari au agitat în România ideea de renaştere, înfiltrând în massele evreeşti dela noi sentimentul conştiinţei şi demnităţii naţionale.

Nu reclama ci MARCA vă garantează CALITATEA

Cunoscătorii preferă

Carbon, indigo, Hectografe, Panglici de maşini de scris, Tuşiere, Pastă de lipit, Hârtie de calc. şi milimetrice

K O R E S

Sabloane (Daurmatritze)

DRYTYPE

pentru toate sistemele de maşini de reprodus, aur brut şi la instituţiile de Stat româneşti.

Wilhelm Koreska

WIEN

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

„SLOVA", Str. Doamnei 3
www.dacoromanica.ro